

Geen beelden

Thema: De Tien Geboden
Exodus 32

VOORAF

Voor de behandeling van het tweede gebod: 'Gij zult geen gesneden beeld, noch enige gelijkenis maken...' hebben we gekozen voor de geschiedenis uit Ex. 32 over het gouden kalf. Er zijn er die deze gebeurtenis zien als een zonde tegen eerste gebod. Maar in het eerste gebod verbiedt God alle afgoderij, het dienen van een andere god, als een aantasting van Zijn eer, en gebiedt God dat wij Hem alleen dienen. In het tweede gebod verbiedt God beelden-dienst: het dienen van God op een andere wijze dan Hijzelf heeft bepaald. Dat is in feite eigenwillige godsdienst. Dat gebeurt in Ex. 32. God gebiedt in het tweede gebod dat wij Hem alleen op de juiste wijze dienen. Daarmee worden alle on-Bijbelse voorstellingen en beelden van God veroordeeld.

a. In zonde gevallen
(Ex. 32: 1-6)

UITLEG VAN DE TEKST

De HEERE heeft Zijn verbond met Israël gesloten. Hij heeft beloofd dat ze Zijn volk mogen zijn en dat Hij hen zegenen en dragen zou. Ze zouden Hem ten eigendom zijn uit al de volken der aarde. De voorwaarde, die daaraan verbonden was voor het volk, luidde dat ze Gods wetten zouden onderhouden en Zijn stem gehoorzamen. Grif en gul heeft het volk dat ook beloofd (Ex. 19: 8 en 24: 3). In de voorafgaande hoofdstukken vinden we de wetten en inzettingen Gods uitvoerig weergegeven met als kern daarvan de tien geboden in Ex. 20. In deze geschiedenis zien we hoe het volk al gauw zijn woord breekt en in zonde valt. Mozes blijft lang

weg. Veertig dagen en veertig nachten. Het volk denkt hem wel niet meer terug te zullen zien. Zo komen ze tot Aäron met het verzoek om een godsbeeld te maken. Goden staat hier, omdat in de grondtekst een woord te vinden is in meervoudsvorm. Het gebruikte meervoud voor goden ('elohim') is vaak het gewone woord voor 'God'.

Aäron biedt weinig verweer. Hij vraagt hun gouden sieraden, misschien in de stille hoop dat ze die er niet voor over zullen hebben, maar dan vergist hij zich deerlijk. Ze komen er al spoedig mee aandragen. Een hele schat aan oorkingen van vrouwen en kinderen. Aäron maakt dan met een beitel een houten beeld dat met bladgoud wordt overtrokken. Het heeft de vorm van een stierkalf, als symbool van de vruchtbaarheid. Het volk juicht dat dit de goden zijn die het uit Egypte hebben opgevoerd. Kennelijk is het niet te doen om een andere god, maar om een concrete voorstelling van de HEERE. Dat blijkt ook wel uit vers 5. Aäron zorgt voor de altaardienst. En er zal een feest zijn voor de HEERE. Zo worden er de volgende dagen uitgebreide offermaaltijden gehouden, waarna het volk zich in spel en dans aan zingenot overgeeft.

TER OVERWEGING

De Bijbel is onthullend eerlijk als het gaat over het gedrag van mensen. Zelfs van mensen die staan binnen de lichtkring van Gods verbond. De Israëlieten laten hier zien wat een menselijke belofte waard is. Ze hebben nog niet zolang geleden plechtig beloofd al de woorden Gods te zullen doen. Hier krijgen we te horen wat er van terecht komt. We moeten maar niet op het volk neerzien. Hoe vaak beloven ook kinderen niet dat ze het nooit

meer zullen doen, terwijl ze even later die belofte alweer vergeten zijn en op de oude voet verder gaan.

De zonde van het volk was niet tegen het eerste gebod. Een andere god wilden ze niet dienen. Ze wilden net als de andere volken een concrete voorstelling van de HEERE. Aan Mozes hadden ze tenminste nog enig houvast gehad, vgl. ook hun spreken over Mozes, die hen uit Egypte heeft uitgevoerd. Nu hij weg is, willen ze een beeld dat ze voor zich uit kunnen dragen.

In antwoord 96 van de Heidelbergse Catechismus wordt duidelijk dat God op geen enkele manier mag worden afgebeeld. Dat God dit zo streng verbiedt, gebeurt niet voor niets. De heidenen willen hun goden zien. Ze maken een afbeelding van hen. Daar zit de drang achter om hun goden in de vingers te krijgen. De verleiding is altijd weer groot om bepaalde beelden van God te maken en te denken Hem daarmee enigszins grijpbaar gemaakt te hebben. Dat woord grijpbaar is in dit verband veelzeggend. We willen God grijpen, begrijpen, in onze macht stellen. Hij gaat er echter altijd bovenuit. Hij is een vrij en soeverein God.

God kan niet afgebeeld worden in een beeld. God, Die zo oneindig groot is dat Hij ons denken ver overtreft, kunnen wij nooit met onze gedachten omvatten. Hoe kunnen we Zijn heiligheid, wijsheid, liefde afbeelden? Bij monde van de profeet Jesaja zegt de Heere: 'Bij wie dan zult gij Mij vergelijken, aan wie ben Ik gelijk ben, zegt de Heilige.' En zou de gevallen mens, die niet meer weet wie God is, een beeld kunnen maken waarin hij een voorstelling geeft van God?

God is altijd anders, groter dan wij ons voorstellen. Ieder menselijk beeld van God doet tekort aan Zijn heerlijkheid. Ieder beeld van God is een belediging. In het heiligdom van Israël was daarom geen beeld van God te vinden. Met afschuw wordt over de beeldendienst van het heidendom gesproken in Ps. 115.

Gods Woord geeft ons een beeld van de Heere. We kunnen over God alleen in beelden spreken. Denk aan de woorden: God is mijn licht, mijn Levenskracht, mijn Rots, mijn Herder... We kunnen nooit anders over God spreken dan door middel van beelden. Dat doet God Zelf ook. Het tweede gebod keert zich niet tegen het spreken in beelden, maar tegen het maken van een beeld van God. Na het verbod om van de Heere een beeld te maken, volgt: 'noch u daarvoor buigen, noch hen dienen.' Er kan dus een verschuiving optreden, zodat het beeld van de Heere tot een afgodsbeeld wordt en

de dienst van de Heere door middel van een beeld tot afgoderij. Een voorbeeld van een eigen beeld maken, wat ontaardt in afgodsdienst, zien we hier bij Israël. Het onderscheid tussen het eerste en het tweede gebod is dan ook niet zo groot. Vandaar dat de Heere hier, in het tweede gebod, erbij zegt: 'Want Ik, de Heere, uw God, ben een na-ijverig God.' Besteed bij de behandeling van dit gebod daar ook aandacht aan. De Heere zegt hiermee twee dingen. a. Hij is uw God, dus de God van het verbond. Door Zichzelf hier nog eens zo te noemen, doet de Heere een appel op het verbond. b. Hij is een na-ijverig God. De Heere duldt niet het dienen van andere goden, dat verdraagt Zijn liefde niet. En ook de voorstelling die wijzelf van Hem vormen, is ten diepste een andere god. De liefdesrelatie waarin we voor door de Heere zijn geplaatst verdraagt de beeldendienst niet.

De Heere bezoekt de misdaad van de vaders aan de kinderen. In Ezech. 18: 19-20 staat o.m.: 'De ziel die zondigt zal sterven; de zoon zal niet dragen de ongerechtigheid van de vader.' Leg het woord 'bezoeken' zo uit, dat de zonde zichzelf straft en dat werkt door in de kinderen... Als een ouder zondigt tegen het tweede gebod, een verkeerd beeld van God maakt en de Heere gaat dienen op een eigen manier, dan gaan de kinderen daarmee door. Het gevolg is dat de Heere hoe langer hoe meer uit het oog wordt verloren en wij zo een oordeel over onszelf en ons geslacht halen. Het overtreden van het tweede gebod wordt ongerechtigheid genoemd. Het is geen vergissing, maar een bewuste misdaad. Met het tweede gebod is het liefhebben van God bedoeld. Je hebt Hem lief, als je Hem dient op Zijn manier die Hij ons in Zijn Woord heeft bekendgemaakt. Heb je Hem lief, dan zul je Zijn goedertierenheid ervaren.

b. Mozes' aanvankelijke pleitrede (Ex. 32: 7-14)

UITLEG VAN DE TEKST

Mozes krijgt al van God te horen wat er aan het gebeuren is. Opmerkelijk is, hoe God afstand neemt van het volk: vers 7 uw dat is Mozes' volk. Ze zijn op verkeerde wegen gegaan en al heel vlug. Zodoende moet de HEERE het volk kenschetsen als een hardnekkig volk. Hij heeft het voornemen om het volk te vernietigen. Mozes hoeft daar dan geen schade bij te lijden. Hem zal de HEERE dan tot een groot volk maken. Toch is de HEERE er als het ware met Zichzelf nog niet over eens. Heel menselijk wordt dat hier zo voorgesteld dat Hij aan Mozes permissie vraagt.

Mozes echter voert het pleit voor het volk. Allereerst wijst hij de HEERE erop, dat Hij Israël uit Egypte

te heeft uitgevoerd en niet Mozes. Voorts voert hij twee belangrijke redenen aan om het toch niet te doen. Allereerst: wat moeten de Egyptenaren daar wel van denken. Ze zullen zeggen dat God in wan-gunst Zijn volk verlost heeft uit Egypte, alleen maar om het te vernietigen. En dan boven alles, wat komt er zo van de belofte aan Abraham terecht? In vers 14 horen we van het berouw van God. Het is niet zeker of Mozes daarvan direct al wist.

TER OVERWEGING

Aan de ene kant komt hier duidelijk naar voren, hoezeer de HEERE Zich vertoort over de zonden van Zijn volk. We dienen dat de kinderen ook eerlijk voor te houden. We mogen nooit oppervlakkig en gemakkelijk over de zonde doen. Tegelijkertijd mogen we erbij zeggen dat Gods trouw en liefde daaruit blijken dat Hij niet onmiddellijk Israël verteert en zelfs met Mozes in gesprek treedt. Laat deze twee, Gods toorn en Gods barmhartigheid, beiden staan. Op Golgotha laat God, in Jezus Christus zien, dat Hij de toorn over de zonde straft. 'De toorn van God tegen de zonde is zo groot, dat Hij die niet ongestraft wilde laten, maar de straf ervoor door de bittere en smadelijke kruisdood heeft voltrokken aan Zijn lieve Zoon Jezus Christus' (Avondmaalsformulier). Anderzijds toont God daar ook Zijn liefde en barmhartigheid. 'Hij heeft zelfs Zijn gezegend lichaam aan het kruis laten vastspijkeren, opdat Hij de schuldbrief van onze zonden daaraan zou hechten' (Kol. 2: 14, Avondmaalsformulier). Het berouw in vers 14 is een menselijke manier van spreken om te laten zien, hoezeer God er verdriet van heeft om Zijn volk te vernietigen. Het gaat Hem aan Zijn hart.

c. Het volk gestraft (Ex. 32: 15-29)

UITLEG VAN DE TEKST

Intussen daalt Mozes van de berg af. Let op de nauwkeurige beschrijving van de twee stenen borden met de wet. Hier staat ook dat ze aan twee kanten beschreven waren. Bij het horen van gerucht denkt Jozua dat het een overwinninggeroep is. Maar Mozes hoort dat het wisselzangen zijn, zoals die bij dansen werden gezongen. Al spoedig zien ze wat er aan de hand is. Mozes wordt dan zo boos, dat hij de stenen borden stuk gooit. Het hout van het stierkalf verbrandt hij en het bladgoud verpulvert hij tot stof om het dan op het drinkwater uit te strooien. Dat moeten de Israëlieten maar opdrinken.

Dan wordt Aäron ter verantwoording geroepen. Mozes vraagt zich af of het volk soms Aäron naar het leven gestaan heeft of zoiets, dat hij aan zo'n groot kwaad heeft toegegeven. Aäron verschuilt

zich achter de boosheid van het volk en vertelt wat er is gebeurd. Terwijl Aäron nog staat te praten, ziet Mozes de bandeloosheid van het volk aan. Aäron heeft daar ruimte aan gegeven en de vijanden zullen het volk erom bespotten. Abrupt breekt hij dan het gesprek met Aäron af. Mozes gaat bij de ingang van het kampement staan en roept degenen op die niet wilden meedoen. De Levieten treden naar voren. Zij krijgen de opdracht om met hun zwaard door het leger te gaan en ieder te doden, die hun voor de voeten komt. Verwanten en vrienden mogen ze niet sparen. Drieduizend mensen komen om. Vers 29 vertelt nog van de wijding van de Levieten. De hand vullen is gewijd zijn. Hier dus ter voltrekking van het oordeel Gods. Ze zullen er een zegen in ontvangen. Dit in tegenstelling tot wat in Gen. 49 over hen is uitgesproken.

TER OVERWEGING

Opmerkelijk is het, hoe Mozes naar de kant van de HEERE pleit voor het volk en blijkt geeft van een innige betrokkenheid op hen en toch streng optreedt tegen de zonde van het volk. Liefde en ernst sluiten elkaar niet uit. Geestelijke liefde is heilig. Zij dekt de zonde niet toe.

Verder wijzen we er op hoe Mozes de spot drijft met hun zogenaamde god. Hij verbrandt en vermaalt hem en ze moeten hem drinken vgl. Jes. 44: 9-20.

Aäron met zijn verontschuldigen kan model staan voor de uitvluchten die wij zelf altijd weer hebben ten aanzien van onze fouten. Wat wijzen we daarbij graag op een ander en dan met name de boosheid van een ander. Wij konden er toch eigenlijk niets aan doen.

Het is bekend hoe de stam van Levi om hun trouw aan de HEERE gezegend is met het priesterambt.

d. Mozes pleit verder (Ex. 32: 30-35)

UITLEG VAN DE TEKST

Als Mozes het volk gestraft heeft, wijst hij ze er nog eens op hoe zwaar ze gezondigd hebben. Toch wil hij tot God gaan om het pleit te voeren voor verzoening. Ze hebben immers verdiend dat ze volledig vernietigd worden. Ze hebben eigenlijk het verbond verbroken. God kan hun God niet meer zijn. Mozes erkent dan ook eerlijk de zonden van het volk.

Hij praat ze echt niet goed, maar vraagt om vergeving. Hij biedt daarbij zijn eigen leven aan. De HEERE moet hem maar uit Zijn boek delgen. Deze uitdrukking doet ons denken aan het register waarin

de burgers van een stad, die bepaalde voorrechten genoten, waren opgeschreven. Zo heeft God Zijn volk ook in een boek geschreven vgl. Ps. 69: 29, Fil. 4: 3, Openb. 3: 15 en Openb. 13: 8. Uit het boek gedelgd worden betekent ten diepste ondergaan in het verderf.

Het antwoord van de HEERE is dat Hij die wil straffen, die gezondigd heeft. Mozes moet maar heengaan met het volk. Een engel zal meegaan, maar God zal het volk straffen.

TER OVERWEGING

Aangrijpend is hier de gestalte van Mozes. Hij heeft zijn eigen leven over voor het volk. Hij is hier, als middelaar van het Oude Verbond, duidelijk een type van Jezus Christus, de Middelaar van het Nieuwe Verbond, Die Zijn leven heeft gegeven tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

Dit verdrietige verhaal van Israëls ontrouw mag toch eindigen met de verkondiging van het evangelie, van Gods grote trouw voor een ontrouw volk. Het is wellicht goed om ook de verdere afloop te vertellen. Aanvankelijk wilde de HEERE niet meer met Zijn volk optrekken. Als Hij in hun midden zou zijn, zouden ze in één ogenblik verteerd worden. Mozes spant dan ook een tent buiten de legerplaats. Daar spreekt hij met de HEERE, Ex. 33: 7-11. Toch blijft Mozes pleiten op de barmhartigheid en de genade van God. Hij wil graag dat de HEERE Zelf zal meegaan. Zo krijgen we dan tenslotte te horen van de vernieuwing van het verbond, Ex. 34: 10 vv. Inderdaad: barmhartig is de HEERE, lankmoedig en groot van goedertierenheid.

GELOOFSLEER

Heidelbergse Catechismus, zondag 35.